

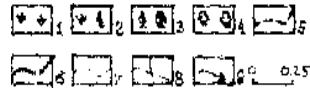
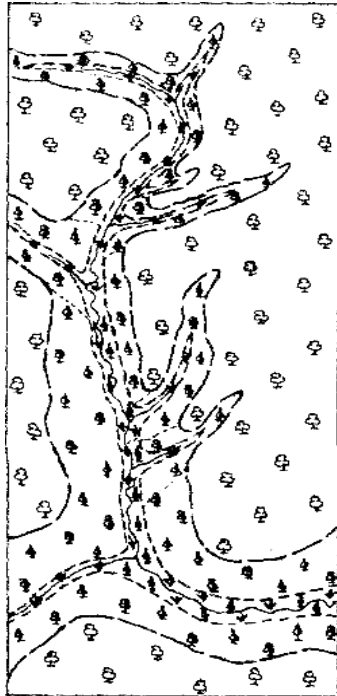
Вальчук О.М.

СТРУКТУРА ДОРОЖНІХ ЛАНДШАФТІВ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Дорожні ландшафти - складна система антропогенні ландшафти, ландшафтно-різнотипових антропогенних комплексів. техногенні і ландшафтно-інженерні В їх структурі виділяються власне системи [2].

Власне антропогені ландшафти дорожніх систем представлені покинутими ділянками доріг, кар'єрними виїмками біля них, заболоченими пониженнями,

з'явилися на ділянці покинутої автомобільної дороги біля смт. Вороновиця Вінницької області, тоді як в найближчих околицях зустрічаються

Лісові ландшафти. Заплавні. Урочища: 1 — перезволожені і заболочені алювіальні поверхні з заростями різних видів верби і болотною рослинністю, 2 — перезволожені алювіальні поверхні, затяті чорною вільхою. Схилі. Урочища: 3 — покаті лесові схили з сірими ґрунтами під дубово-грабовими лісами. Вододільні. Урочища: 4 — хвилясті лесові поверхні з темно-сірими лісовими ґрунтами під дубовими лісами.

Межі: 5 — заплавного і схилового, 6 — скипового і вододільного типів місцевостей, 7 — урочищ. Інші позначки: 8 — русло річки Воронка, 9 — напрям течії річки.

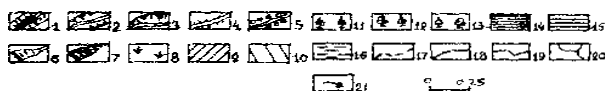
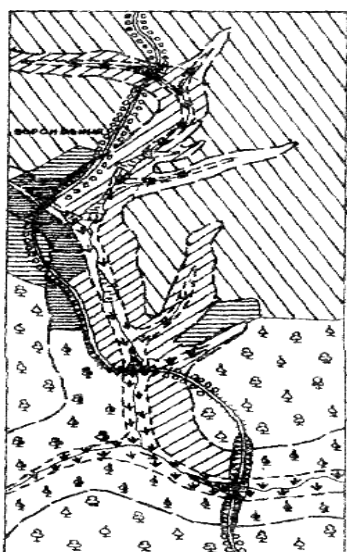
Рис. 1. Фрагмент картосхеми натуральних ландшафтів.

Район с. Вороновиця Вінницької області

що формуються завдяки будівництву доріг, і придорожніми лісосмугами. Дороги, що не експлуатуються, зберігаються довго у вигляді витягнутих, невисоких насипів різної конфігурації. Від оточуючих полів, лісів, лук вони відрізняються не тільки геологічною будовою, але і рослинністю. Покинута в 50-х роках залізниця в сосновому борі на південно-західній околиці смт. Турбів у Вінницькій області сьогодні на 75% заросла виключно березою повислою. Береза і різні види кленів першими

тільки липа, дуб, граб, тополя. Уже в перші роки після того, як перестали використовувати дорогу, помітно активізуються ерозійні процеси на крутих її схилах, які поступово руйнують і дорожнє покриття. На асфальті з'являються тріщини, в місцях ерозійного розмиву — просадки. Покриття доріг, включаючи і тверде, "розрихлюється" рослинами, в першу чергу кульбабою, подорожником, пирієм повзучим, конюшиною повзучою.

Придорожні заболочені пониження — сосною, акацією і в подальшому їх одна з характерних ознак дорожніх використовують як рекреаційні ландшафтів Східного Поділля, а також комплекси.

Дорожні ландшафти. Шосейні. Грунтово-гравійні. Заплавні. Урочища: 1 — невисокі (1,2 - 3 м) глиняні насипи-дамби, інколи з мостами, частково задерновані різнотравно-рудеральною рослинністю. Схилові. Урочища: 2 — неглибокі (до 2м) дорожні виїмки з еродованими лесовими схилами, частково задерновані рудеральною рослинністю, 3 — дорожні уступи-тераси з еродованими схилами з лесовидних суглинків, частково задерновані різнотравно — рудеральною рослинністю. Вододільні. Урочища: 4 — невисокі (1-1,5 м) глиняні дорожні насипи зі схилами, задернованими різнотравно — злаковою рослинністю, 5 — не насипні (натуральна основа) дороги з алеями 250-300 — річних заповідних лип. Урочища супутні дорожчим: 6 — неглибокі (1,5-2 м) ставки в заплавах і балках біля дорожніх насипів, 7— заволочені, зарослі болотною рослинністю днища балок, перегороджені дорожчими насипами.

Сільськогосподарські ландшафти. Лучно-пасовищні. Заплавні. Урочища: 8 — перезволожені ділянки з лучно-болотними ґрунтами, різнотравно-болотною рослинністю для сінокосів і випасів. Схилові. Урочища: 9 — покаті лесові схили з сірими лісовими ґрунтами під польовими сівозмінами. Вододільні. Урочища: 10 — хвилясті лесові поверхні з темно-сірими лісовими ґрунтами під польовими сівозмінами.

Лісові антропогенні ландшафти. Похідні. Заплавні. Урочища: 11 — перезволожені поверхні з торфово-болотними ґрунтами під заростями чорної вільхи і вербняку. Схилові. Урочища: 12 — покаті лесові поверхні з сірими ґрунтами під 30 - 40 — річними дубово-грабовими лісами. Вододільні. Урочища: 13 — хвилясті лесові поверхні з темно-сірими лісовими ґрунтами під 35-40—річними грабово-дубовими лісами.

Селитебні ландшафти. Сільські: 14 — на схиловому, 15 — на вододільному типах місцевостей.

Водні антропогенні ландшафти: 16— неглибокі (1,5-2 м), заростаючі болотною рослинністю ставки для господарських потреб і риборозведення.

Межі: 17 - заплавного і силового, 18 - силового і вододільного типів місцевостей, 19 - антропогенних урочищ.

Інші позначки: 20 - русло річки Воронка, 21 - напрям течії річки.

Рис. 2. Фрагмент картосхеми відновлених (30-ті роки XX ст.- початок XXI ст.) дорожніх ландшафтів. Район с. Вороновиця Вінницької області

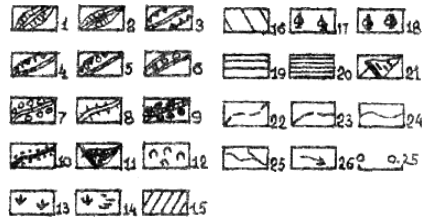
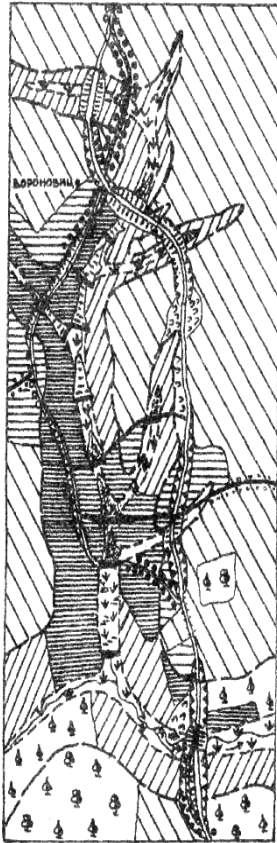
дорожніх комплексів, що проходять або перетинають заплави річок. Вони формуються у штучних придорожніх виїмках, балках та пониженнях, де немає стоку або дренажу в насипах доріг. Останнє особливо характерне для вузькоколіїних залізниць. Ці пониження поступово заболочуються, заростають вільхою, осикою, березою і тополею (траса Житомир — Новоград-Волинський). Є випадки, коли в придорожніх балках або долинах річок, що перегороджені насипами, формуються водойми (залізниця Козятин — Київ), їх схили засаджують ялиною,

Ландшафтно-інженерні комплекси включають в себе діючі залізниці, шосейні та ґрунтові дороги, розв'язки, естакади, зупинки, а за останні роки — об'єкти сервісу. Ландшафтно-техногенні — представлені дренажними спорудами, будинками автозупинок, колодязями, численними пам'ятками історичного минулого тощо. Це азональні ландшафтні комплекси, розвиток яких визначається технічним блоком, а функціонування частково залежить і від природних умов. Ландшафтні особливості і парадинамічні зв'язки з довкіллям визначають, здебільшого, приуроченість до

відповідного типу місцевостей [1].
Ландшафтна структура показана на рис. 1, 2, 3 (складено сумісно з Г.І. Денисюком).

Таким чином, дорожні ландшафти - це своєрідні, зі складною структурою ландшафтно-інженерні й ландшафтно-техногенні системи. Особливості їх структури визначаються не лише функціонуванням технічного блоку, але й приуроченістю до відповідного типу місцевостей. Специфічні геохімічні властивості дорожніх ландшафтів визначають їх екологічну суть та значення в структурі антропогенних ландшафтів Поділля [3].

Класифікація дорожніх ландшафтів — до цього часу питання спірне і ще далеко не завершене.

Дорожні ландшафти. Шосейні. Асфальтово-бетонні. Заплавні. Урочища: 1 — високі (4 - 7 м) глиняно-кам'яні дорожні насипи з частково укріпленими бетонними плитами і задернованими схилами, 2 — невисокі (1,5-2 м) глиняні дорожні насипи з мостами, крутими схилами, задерновані різнотравно-злаковою рослинністю. Схилові. Урочища: 3 — глибокі дорожні виїмки з крутими лесовими еродованими схилами, частково задернованими рудеральною рослинністю, 4 — дорожні уступи-тераси з крутими (18-25°) лесовими еродованими схилами з рудеральною рослинністю, 5 — круті (20-25°) придорожні схили з насадженнями липи, клену, ялини, 6 — мікрогорбисті міждорожні поверхні, частково задерновані різнотравно-злаковою рослинністю. Вододільні. Урочища: 7 — невисокі (0,5-1 м) дорожні насипи з молодими лісосмугами з липи, клену, грецького горіху, яблунь, 8 — невисокі (1-1,5 м) дорожні насипи з задернованими різнотравно-злаковою рослинністю схилами, 9 — старі ділянки невисоких (0,5-1 м) дорожних насипів з алеями 300-350 — річних заповідних лип. Грунтово-гравійні.

Вододільні. Урочища: 10 — невисокі (0,5-0,7 м) глиняні насипи доріг із задернованими схилами і дубово-черешневими придорожніми лісосмугами. Урочища супутні дорожнім. Заплавні: 11 — придорожні сильно заболочені підпірні ставки. Вододільні: 12 — опливти і зсуви на лесових схилах.

Сільськогосподарські ландшафти. Лучно-пасовищні. Заплавні. Урочища: 13 — вогкі поверхні з лучно-болотними ґрунтами, різнотравно-злаковою рослинністю для випасу, 14 — перезволожені і заболочені поверхні з болотно-різнотравною рослинністю для часткового сінокошіння. Схилові. Урочища: 15 — покаті лесові схили з еродованими сірими лісовими ґрунтами під ґрунтозахисними сівозмінками. Вододільні. Урочища: 16 — слабохвилясті лесові поверхні з частково змитими темно-сірими лісовими ґрунтами під польовими сівозмінками.

Лісові антропогенні ландшафти. Похідні. Схилові. Урочища: 17 — покаті лесові схили з сірими ґрунтами під грабовими лісами. Вододільні. Урочища: 18 — хвилясті лесові поверхні з темно-сірими ґрунтами під дубово-грабовими лісами.

Селитебні ландшафти. Сільські: 19 — на схиловому, 20 — на вододільному типах місцевостей.

Водні антропогенні ландшафти: 21 — неглибокі (0,5-1 м), зарослі болотною рослинністю ставки під рекреацію.

Межі: 22 — заплавного і схилового, 23 — схилового і вододільного типів місцевостей, 24 — антропогенних, урочищ.

Інші позначки: 25 — русло річки Воронка, 26 — напрям течії річки.

Рис. 3. Фрагмент картосхеми сучасних (кінець XX ст. - початок XXI ст.) дорожніх ландшафтів. Район с. Вороновиця Вінницької області

1. Вальчук О.М. Дорожні ландшафти: проблеми класифікації // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія Географія. 2002, № 3 - С. 69.
2. Денисик Г.І. Антропогенні ландшафти Правобережної України. - Вінниця: Арбат, 1998. - С. 146.
3. Середнє Побужжя /За ред. Денисика Г.І. - Вінниця: Гіпасніс, 2002. - С. 235.